



Poznań, dn. 21 maja 2017r.

Prof. zw. dr hab. Katarzyna Karpińska-Szaj

Instytut Filologii Romańskiej UAM

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Anny Urszuli Traczyńskiej pt. „Nabywanie umiejętności poprawnej wymowy w języku francuskim jako obcym w polskim kontekście edukacyjnym. Analiza artykulacyjna i akustyczna”, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Urszuli Paprockiej-Piotrowskiej

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska dotyczy rozwijania wymowy w języku francuskim jako obcym, tematyki rzadko poruszanej we współczesnych badaniach glottodydaktycznych, w dobie panowania metod zorientowanych na skuteczność komunikacji (podejście komunikacyjne i podejście działaniowe). Autorka stawia sobie za cel zbadanie poziomu umiejętności produkowania elementów segmentalnych francuskiego podsystemu fonicznego na kolejnych etapach nauki języka. Cel ten jest bardzo ambitny, bo dotyczy dwóch perspektyw: procesu (warunków i specyfiki nabywania tej umiejętności) oraz efektów (oszacowania jej poziomu po zakończeniu wytyczonych faz nauki języka francuskiego). Praca składa się z trzech rozdziałów poprzedzonych wstępem i zakończonych wnioskami i implikacjami dydaktycznymi. Do całości dołączona jest bibliografia, spis tabel, wykresów i rycin, aneksy (wzorcowe egzemplarze ankiety) oraz streszczenie w języku angielskim.

W części koncepcyjnej, składającej się z dwóch rozdziałów podzielonych na logicznie komponujące się sekcje, dyskutowane są podstawowe założenia teoretyczne,



przygotowywany jest aparat pojęciowy używany w pracy oraz wyłoniony zostaje wachlarz czynników warunkujących nabywanie poprawnej wymowy w języku francuskim w polskich warunkach formalnych. Część trzecia poświęcona jest badaniu własnemu przeprowadzonemu w 24-osobowej grupie uczniów szkoły średniej w kilku etapach podczas 3-letniego cyklu kształcenia językowego. Ze względu na zastosowanie podejścia normatywnego w badaniu wymowy, realizacja elementów segmentalnych została porównana z produkcjami rodzimych użytkowników języka francuskiego. Grupę kontrolną tworzyło 9 osób o podobnej do grupy badanych charakterystyce cech uzyskanego materiału porównawczego.

Ocenę pracy p. mgr Tarczyńskiej zacznę *à rebours*, czyli od ostatniej części, gdyż to właśnie empiria w zakresie badania normatywnego wzbudziła mój entuzjizm i podziw dla włożonej pracy i bogactwa uzyskanych wyników. Jako badaczka, Doktorantka zdała egzamin wyróżniająco: znakomicie wprowadza do tej części wyjaśniając problem badawczy, stawiając pytania badawcze, objaśniając dobór próby i grupy kontrolnej oraz prezentując procedurę i użyte narzędzia. W dokładny sposób opisuje korpus zgromadzony podczas badania, składający się ze 143 nagrań!

Analiza danych metodą akustyczną ma swój stały schemat polegający na rejestracji wypowiedzi uczestników badania oraz ekscerpcji próbek badawczych na podstawie oglądu oscylogramów i spektrogramów, a następnie badane są własności pozyskanego obrazu, po których to analizach (zebranych w postaci tabel i wykresów) przeprowadza się analizę porównawczą. Jest więc to mrowcza praca, rozciągnięta w czasie, a Doktorantka przeprowadziła ją w sposób niezwykle precyzyjny i klarowny. Widać, że jest to żywioł Autorki, ale utrzymany w ryzach logiki i precyzji obranej metodologii badawczej. Uzyskane dane są bardzo dobrze przedstawione i skomentowane. Poszczególne komponenty badania kończą się bilansem podsumowującym tendencje grupowe i tendencje indywidualne. Taka podwójna perspektywa przedstawiania pozyskanych wyników jest niezwykle cenna, gdyż umożliwia obserwację kształtowania się umiejętności artykulacyjnych całej grupy (dane istotne głównie dla nauczyciela) oraz poszczególnych uczniów (dane istotne z punktu widzenia indywidualnej biografii językowej).



Nakreślony już we wstępie cel badania, jakim jest zbadanie poziomu umiejętności produkowania elementów segmentalnych francuskiego podsystemu fonicznego na kolejnych etapach nauki języka, został w pełni osiągnięty, a jego realizacja jest w mojej opinii wręcz wzorcową.

Takiego entuzjazmu nie budzi już realizacja drugiego zamierzenia Autorki, a mianowicie odniesienia efektów analizy normatywnej do kontekstu polskiej szkoły. Doktorantka posługuje się ankietami adresowanymi do uczniów, które mają za zadanie identyfikację profilu językowego ucznia (ankieta pierwsza) oraz fonetycznych aspektów uczenia się języka francuskiego (ankieta druga). Przygotowała także ankietę dla nauczyciela, której towarzyszyły wywiady. W założeniu pozyskane dane miały informować o uwarunkowaniach dydaktycznych wpływających na nabywanie umiejętności poprawnej wymowy w badanej grupie uczniów. W drugiej ankiecie zrozumiała jest troska o wyłonienie adekwatnej do celów porównawczych siatki kryteriów, jednak ograniczenie odpowiedzi uczniów do odpowiedzi *tak* vs *nie* oraz brak konkretnego kontekstu użycia języka sprawiają, że dane te, choć statystycznie porównywalne, owego kontekstu nauczania/uczenia się nie tłumaczą. Co wynika bowiem z czarno-białych odpowiedzi na pytania typu: Czy lubisz wypowiadać się w języku francuskim?, Czy mówiąc po francusku odczuwasz stres?, Czy podczas wypowiedzi w języku obcym stresuje Cię obecność innych osób? – przecież w większości sytuacji uzależnione jest to od publiczności, typu tekstu, celów komunikacji itd.

Wątpliwości budzi także w ankiecie dla nauczyciela pytanie 5. o najczęściej stosowane metody nauczania, w których wymienia się klasyczne metody znane z historii metodyki nauczania: bezpośrednią, gramatyczno-tłumaczeniową, audiolingwalną, sugestopedię itd. (na marginesie: pominięto podejście działaniowe). Czy stosując na lekcji tłumaczenie dydaktyczne odwołujemy się do metody gramatyczno-tłumaczeniowej? Czy proponując nagrania audio stosujemy metodę audiolingwalną? Zapewne chodziło po prostu o *sposoby* nauczania.

Podsumowując tę część – korelacja bogatych danych z badania normatywnego z cechami nauczania języka francuskiego w kontekście polskim nie jest już tak wartościowa



pod względem wiedzotwórczym i poznawczym. Wnioski i implikacje dydaktyczne zawarte na stronach 244- 250, choć nawiązują do danych zebranych w ankietach i wywiadach, siłą rzeczy są bardzo ogólne, niekiedy mają charakter poradnikowy. Być może w kolejnych pracach/publikacjach warto pokusić się o badania jakościowe, które umożliwiłyby uchwycenie tych zależności w konkretnych sytuacjach dydaktycznych?

Ta słabsza część jest w mojej ocenie pochodną sposobu ujęcia problematyki czynników warunkujących nabywanie poprawnej wymowy w języku francuskim jako obcym w polskich warunkach formalnych, rozdział II., podrozdział 2.2., „Indywidualne cechy uczniów (uwarunkowania biologiczne i psychologiczne)”. Autorka wykazała się w nim dużym rozeznaniem w temacie, swobodą w opisywaniu przytaczanych czynników. Dojrzałym wywodem ujmuje chociażby podrozdział 2.2.9. „Czynniki osobowości” (str. 136-142) powstały na podstawie artykułu Autorki. Jednakże uwarunkowania biologiczne i psychologiczne przedstawione są po kolei w niemal atomistyczny sposób, a przecież dla jakości uczenia się ważne byłby wykazanie ich zmiennej dynamiki, skoordynowanie czynników wpływających na uczenie się, np. w zależności od celu nauczania. W wywodzie Autorki widoczne są pytania, które stawia sobie prezentując poszczególne treści. Np. na str. 124: „W niniejszym podrozdziale postaramy się ustalić, jaki wpływ mają wymienione czynniki (zdolności językowe i inteligencja – uzupełnienie moje) na naukę wymowy języka obcego”. Jednak czytelnik uzyskuje odpowiedź dość przewidywalną, brakuje w niej specyfiki korelacji wymienionych czynników właśnie w określonym kontekście edukacyjnym (np. korzystania z zasobów poznawczych i językowych ze względu na fakt, że język francuski jest drugim językiem obcym dla uczących się, motywacji jako konsekwencji działań dydaktycznych nakierowanych na wykorzystanie tego potencjału). Rada byłabym poznać zdanie Doktorantki na zagadnienia w ten sposób sproblematyzowane.

Bibliografia dołączona do pracy stanowi wyczerpującą i adekwatną do tematyki listę publikacji, ma charakter interdyscyplinarny, co jest w opiniowanej rozprawie całkowicie uzasadnione, a wręcz pożądane. Odwołania bibliograficzne są właściwie przytaczane w tekście ciągłym pracy. Drobną uwagę dotyczy pozycji M. Kurkowskiego „Audiotenne



uwarunkowania zaburzeń komunikacji językowej” z 1997 roku. Otóż autor odnosi swoją analizę do sytuacji dzieci z uszkodzeniami słuchu, tymczasem Doktorantka cytuje tę pracę w jednym szeregu z Komorowską 2009, Wilczyńską 2005 (dydaktyka językowa), Tomatisem 1987 (terapię uwrażliwiającą na odbiór dźwięku), konstatując, że „Jeśli uczeń nie będzie prawidłowo rozpoznawał dźwięków, nie będzie potrafił również ich wypowiadać” (str. 42) – nie jest to uzasadnione w inkryminowanym pierwszym przypadku. Podobne radykalne i przez to błędne przekonanie znajduje się na str. 114: „Osoby niesłyszące, które nie mają możliwości odbioru wzorca artykulacyjnego, nie potrafią produkować dźwięków mowy”. Zwracam uwagę na te pozorne drobiazgi ze względu na ewentualną możliwość opublikowania rozprawy drukiem. Z pewnością zasługuje na to znakomicie przygotowane i opracowane badanie umiejętności poprawnej wymowy opisane w trzeciej części. Z tego też powodu, warto doprecyzować w kilku miejscach prowadzonego wywodu, które stwierdzenia są znalezione w pośrednio cytowanych pozycjach bibliograficznych, a które autorstwa cytowanych badaczy (np. str. 12, 13, 70). Zastanawia też pisanie o sobie w trzeciej osobie (np. na str. 76) i wreszcie, co należy z uznaniem przyznać, bardzo nieliczne usterki językowe, jak „pozytywne wspomaganie” (str. 70), literówki w nazwiskach str. 27, 40, 119 czy skrót *fr.* zamiast *ang.* na str. 18 oraz stosowaną „ilość” zamiast „liczby” w opisie badań.

Oprócz walorów poznawczych rozprawy należy też docenić jej stronę formalną. Praca jest starannie zredagowana, zawiera odpowiednie przypisy, wszelkie schematy, wykresy i tabele są bardzo dobrze opracowane. Cały wywód jest prowadzony precyzyjnie, zgodnie z zasadami dyskursu naukowego, choć jak już wspomniałam, pewien niedosyt pozostawia brak wyraźnego sprobematyzowania i precyzyjnego odniesienia do kontekstu nauczania czynników warunkujących nabywanie i rozwijanie kompetencji fonetycznej w języku francuskim jako (drugim) obcym w części koncepcyjnej rozprawy. Autorka szczegółowo przedstawia wyniki swoich badań oraz zarysowuje implikacje dydaktyczne zeń wynikające.



Wniosek

Stwierdzam, iż przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska mgr Anny Urszuli Traczyńskiej pt. „Nabywanie umiejętności poprawnej wymowy w języku francuskim jako obcym w polskim kontekście edukacyjnym. Analiza artykulacyjna i akustyczna” w pełni odpowiada wymaganiom stawianym przez ustawę o stopniach i tytule naukowym i wnoszę o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. zw. dr hab. Katarzyna Karpińska-Szaj